

Brândușa Vrânceanu

Ilustrații de: Ovidiu Gliga

Mitropolitul cărturar

*Viața Sfântului Grigorie Dascălu,
povestită copiilor*

Timișoara 2020

Mitropolitul cărturar

Peste curțile jupânului Miculescu, boiernaș de mână a treia, din mahalaua Agăi Niță⁴, din București, vântul primăvăratîc purta până lângă ferestre flori și mireasmă de liliac brumăriu. Era la ceas de seară, o seară de început de Florar⁵ a anului 1765, când clopotele bisericii Sfânta Vineri, de la capătul Podului Vergului⁶, slobozeau în văzduh tremurată chemare la vecernie. Fusesse singurul sunet care se auzise, din zorii zilei, în cuprinsul gospodăriei, singurul pe care jupânul nu-l putuse împiedica. Altminteri, de cu noapte

4 Mahalaua Agă Niță – una dintre mahalalele în care, în secolul al XVIII-lea, era împărțită cetatea Bucureștilor.

5 Florar – numele popular al lunii mai.

6 Podul Vergului – actuala Cale a Călărașilor.

slobozise aspre porunci, să fie învelite în strat gros de paie bârnele care podeau ulița, să nu pătrundă în iatacul⁷ soției sale nici cel mai mic zvon de huruit de căruță sau de zgomot de pași. Sacagiii care cărau apă de la Cișmeaua Roșie⁸ fuseseră îndemnați să-și caute, în ziua aceea, mușterii, pe ulițele megieșe⁹, fiind, firește, dinainte despăgubiți. Ceilalți doi coconi¹⁰ ai familiei fuseseră trimiși pe la neamuri, în alte mahalale, să nu tulbure, cu joaca lor, liniștea de care avea nevoie mama.

7 Iatac – cameră mică, de culcare; dormitor.

8 Cișmeaua Roșie – fântână renumită în București, de la care și-a tras apoi numele mahalaua cu același nume și care cuprindea unele părți din Podul Mogoșoaiei (azi Calea Victoriei), din București.

9 Megieș - vecin.

10 Cocon – fiu, fecior.

„Sfântă Cuvioasă Parascheva, ajut-o pe jupâneasa noastră a se slobozi cu bine din chinurile facerii și a aduce pe lume prunc luminat!“ se rugă, la auzul bățăilor de clopot, ascunsă în umbra cerdacului, Zamfira, sucăcița¹¹. Era grozav

¹¹ Sucăciță - bucătăreasă.

de dosădită¹² la vederea plitelor reci și a oalelor întoarse cu gura în jos, din cuhniile¹³ peste care era stăpână. Le părăsise cuprinderea, de-un ceas de vreme, ca să nu o mai apese și mai mult priveliștea lor. De două zile, nu avusese pentru cine găti. Coconii, plecați, jupânul, închis în iatacul lui. Acolo, îngenuncheat printre bucoavne¹⁴, la picioarele icoanelor așternute cu nămețițe ștergare de in și palid luminate de candelă, cerea neîncetat Mântuitorului îndurare și slobozenie pentru soția lui. Slugile trebuiseră să se mulțumească cu merinde reci și fiecare mâncase pe furiș, parcă rușinat că nu poate să ajuneze în rând cu stăpânii, în casa încercată de suferință.

12 Dosădit – mâhnit, întristat, amărât.

13 Cuhnie - bucătărie.

14 Bucoavnă - carte (bisericească) tipărită cu litere chirilice.

Deodată, cercevelele¹⁵ ferestrelor de la catul¹⁶ întâi se deschiseră cu pocnet, lăsând să străbată, printre bogatele tufe de *Mâna Maicii Domnului*¹⁷, abia îmbobocite, țipătul de biruință al unui nou-născut. Imediat dup-aceea, tună, din înălțimea aceluiași ferestre, vocea aproape bărbătească a Didinei, moașa mahalalei:

15 Cercevea – cadru, ramă, toc.

16 Cat - etaj.

17 Mâna Maicii Domnului – plantă agățătoare, decorativă (caprifoi), cu flori alb-gălbui, de o infinită delicatețe și cu un parfum care îl întrece în bogăție pe cel al iasomiei.

– Zamfiro,
trimite pe careva la
jupânul, să-i dea de
știre că mai are-un
fecior! Și jupâneasa
e bine, să poftească
să-i vadă!

În loc de a căuta
vreo slugă căreia să-i
încredințeze sarcina
transmisă de moașă,
sucăcița porni
spre împărăția ei,
cuhnia, suflecându-și
mânele rochiei,
din mers. „La cum
a urlat Didina, a
auzit-o jupânul
direct din iatacul lui,

negreșit! Iar noi o să avem năvală, la cină!“ se bucură ea,
amintindu-și, cu înduioșate bătăi de inimă, ospețele întinse
de stăpânul ei, la nașterea celorlalți doi copii. „N-o fi jupânul
nostru în tagma boierilor de mâna-ntâi, da’ știe a-și ține
rangul printre cei de teapa lui și are prieteni între negustorii
cei mai înstăriți din târg! Așa că, să vezi ce-or să se-mbulzească
trăsurile pe hudițe¹⁸, spre casa noastră, peste câteva ceasuri!“

18 Hudiță - ulicioară.

Și-n vreme ce, înconjurată de ajutoarele ei, răsărite de prin cotloanele gospodăriei, dădea viață, lumină și suflet bucătăriei, Zamfira mai trimise un gând de mulțumire Celui-de-Sus: „Slavă Ție, Doamne, că slujesc în casa unui stăpân care nu stă prea mult în priveala puternicilor zilei! Nu rupe porțile curților domnești, dar nici nu a are a-și teme avutul – sau chiar viața! – la prăvalnică¹⁹ schimbare de Domn! Iar unde stăpânul nu se teme de primejdii, găsește și sluga colțișor de viețuire, tihnit!“

Habar nu avea Zamfira că, sus, în iatacul tămâiat de primăvărată mireasmă a florilor de început de mai, micuțul Gheorghe, pruncul nou-născut al jupânului Miculescu, se bucura de un cu totul alt fel de zaiafet²⁰ decât cel pe care-l pregătea ea! În jurul leagănului, horă de îngeri înscrisă cu lumină, în catastifele Împărăției Cerești, ceasul venirii pe lume a celui ce avea să devină, peste ani, cel mai învățat arhieru al Țării Românești din veacul său, cuvios în ceata Cuvioșilor, mitropolitul cărturar, Grigorie Dascălu!

19 Prăvalnic – pieziș, abrupt.

20 Zaiafet – petrecere, ospăț.

În toamna anului 1772, pe la sfârșit de Răpciune²¹, la vremea la care, pe cergile²² groase de frunze așternute de vânt peste ulițele podite ale urbei²³, începuseră a se rostogoli castane țepoase, jupân Miculescu intra, dimpreună cu Gheorghiță, pe porțile Academiei Domnești de la Sfântul Sava. Era singurul urmaș care îi moșteneva aprinsa dragoste pentru slove. Ceilalți doi feciori ai săi își aleseseră cărări mai puțin povârnite²⁴ și mai bănoase: aveau să se facă negustori, după povața și exemplul moșilor²⁵ lor, frații mamei. Deja uceniceau pe lângă dâșii, dovedind frumoasă înclinare.

21 Răpciune – denumirea lunii septembrie, în limbaj popular.

22 Cergă – țesătură groasă (de lână), bogat ornamentată, care servește la învelit sau care se așterne pe pat.

23 Urbe - oraș.

24 Povârnit (despre terenuri) – înclinat, abrupt, greu de urcat.

25 Moș - unchi.

Dar mezinului, de i-ai fi luat cartea, i-ai fi sărăcit lumea! Întâia oară îl observase tată-său, pe la 3-4 ani, când se îndreptase, aproape cu sfială, spre cartea lui de rugăciuni, așezată pe o măsuță din iatac, și, cu obrăjorul îmbujorat de bucurie, începuse a-i mângâia cotorul și copertile, cu mânuțele lui mici, de parcă ar fi mângâiat o ființă vie. Apoi, încet-încet, tot întrebând pe părintele său (la ceasul la care acesta stătea cu ochii în cărți), „Tată, ce literă-i asta?“, aproape că învățase să citească. În seara zilei în care îl văzuse mamă-sa desenând cu un băț mulțime de litere în praful curții, părinții ținuseră sfat de taină, în odaia lor. Din sfatul acela se născuse

hotărârea de a-l purta pe mezin la școală, dar nu la orișicare, ci la cea mai bună din Țara Românească și una dintre cele mai bune din Europa: Academia Domnească, întemeiată în urmă cu aproape un secol de sărmanul Voievod Constantin Brâncoveanu... Aici, pruncul avea să deprindă greaca și latina, de la mari cărturari ai vremii, iar de se va dovedi vrednic, după primii trei ani, urma să treacă la studiul literaturii acestor popoare și la traducerea de texte din scriitorii antici – lucru la care, dac-apuca a cugeta jupânul Miculescu, amețea, de parcă s-ar fi dat huța pe oiștea Carului Mare, preț de vreun ceas!

De bună seamă, studiile lui Gheorghiță aveau să-i cam ușureze punga de parale, dar și el, și soția sa, erau gata să facă strădania aceasta, pentru a nu-l lipsi pe cel mic de viitorul de care se putea bucura și către care părea să tindă. De s-ar dovedi, în urmă, că băiatu-i trândav, ori lecțiile, prea grele pentru mintea lui, aveau să îl retragă de la școală, iar părălutele părăduite²⁶ le-or socoti zvârlite în balta Icoanei²⁷, iac-așa, danie²⁸ pentru pești!

Și-n vreme ce, mână-n mână, și aproape la fel de sfioși, tatăl și fiul Mi-

26 Părăduit – risipit, irosit.

27 Balta Icoanei – baltă celebră a Bucureștilor de secol XVIII, aflată pe actualul loc al parcului cu același nume, de azi.

28 Danie – dar, donație.

culescu străbăteau lunga galerie²⁹ a școlii, toamna se apleca de-afară, pe ferești³⁰, trăgând cu urechea, să se încredințeze că inima proaspătului învățăcel bătea chiar mai tare decât ploaia de castane cu care ea dăruia Bucureștii...

29 Galerie – coridor lung (și boltit), situat în interiorul sau în afara unei clădiri, servind ca element de legătură sau ca loc de plimbare.

30 Ferești – variantă mai veche de plural al substantivului „fereastră”.

Se călătoriseră opt ani de la ziua aceea, iar Gheorghiță Miculescu nu lipsise, în nici unul dintre ei, a se număra printre cei 75 de bursieri ai Academiei, cei mai buni elevi ai școlii, cei mai străluciți! Un ban nu mai fusese nevoit să scoată din pungă jupânul Miculescu, peste cei plătiți în primul an de școlarizare a feciorului, până la cele dintâi examene. De cum le trecuse pe acelea, copilul primise bursă. Părintele său, boiernașul, era grozav de bucuros – nu atât de banii cruțați³¹, cât de succesul fiului său. Și tot râdea la pești, când i se întâmpla să treacă, în rădvan sau călare, pe lângă Balta Icoanei, trimițându-le vorbă, în gând: „V-ați lins pe bot de daniel!“...

Prieteșug legase Gheorghiță și nu prea, în anii aceia. Cu toți colegii lui se purta frumos și toți îl aveau la inimă, că nu era unul căruia să nu-i sară în ajutor la înțelegerea lecțiilor, dacă era rugat. Dar cărțile îl atrăgeau așa de mult în lumea lor de gânduri și lumină, că prea multă vreme nu-i rămânea de cheltuit pe alte îndeletniciri.

31 A cruța banii – a îi folosi cu băgare de seamă, a îi economisi.